

Als liefde niet langer wint van pijn

Liefde toon je door iemand níét los te laten, schreef Rik Torfs maandag in deze krant. Nochtans merkte Dirk Brems bij het afscheid van zijn zus dat de manier waarop je iemand laat gaan, ook vervuld van liefde kan zijn. Dat euthanasie daarbij een mogelijkheid was, maakte dat ze niet voor zelfdoding moest kiezen.

2 FOTOS

DIRK BREMS, RAADGEVER BIJ DE PERMANENTE VERTEGENWOORDIGING VAN BELGIË BIJ DE EU.

Als een arts fouten maakt, stoppen we niet met geneeskunde, als een rechter een onrechtvaardige uitspraak doet, stoppen we niet met justitie

---

Na een slepende ziekte heeft mijn zus enkele jaren geleden wegens ondraaglijk fysiek lijden, ervoor gekozen haar leven te beëindigen. Het was een van de meest ingrijpende momenten uit het leven van al wie haar kende. Ze was tijdens haar leven erg geliefd en vol energie geweest en had een grote groep mensen gemobiliseerd die haar bijstonden waar mogelijk. Dat euthanasie mogelijk was, heeft haar leven verlengd en haar de mogelijkheid gegeven om op een waardige manier afscheid te nemen. Ze was zelf arts en in theorie had ze dus voor zelfdoding kunnen kiezen. Dat zou, zoals ze zelf zei, haar keuze zijn geweest indien de wetgeving niet had bestaan. Maar dan had ze dat moeten doen toen ze er fysiek nog toe in staat was. Ze raakte immers geleidelijk aan volledig verlamd en kon op het moment van haar overlijden niet eens haar handen meer bewegen. Het was uiteindelijk niet die fysieke achteruitgang die

het leven ondraaglijk maakte, wel de pijn.

De tien dagen voor haar dood passeerde een emotionele stoet van iedereen voor wie zij iets had betekend. Tien dagen gevuld met leven, om het leven voor hen die achterbleven

voor te bereiden. Natuurlijk was het afscheid pijnlijk en vervuld van verdriet en spijt. Het gemis overweldigt me telkens als ik eraan terugdenk. Maar op het moment van de euthanasie kon de gezamenlijke liefde in de kamer niet op tegen de pijn en de verlossing ervan. Dan is loslaten een blijk van liefde en zou het egoïstisch zijn om je te verzetten tegen de zelfbeschikking. Ook zijzelf had veel verdriet. Maar de ondraaglijkheid van het lijden maakte net dat afscheid minder pijnlijk dan de pijn. Niemand zou met haar lijden willen ruilen, maar haar dood kan haar door velen worden benijd.

Nu hoor ik u denken dat het om fysiek lijden ging, niet over psychisch lijden. Is dat zo verschillend? De dochter van een vriend heeft jarenlang om euthanasie gevraagd wegens ondraaglijk psychisch lijden en, omdat het niet kon, heeft ze uiteindelijk op een amateuristische en pijnlijke wijze, zelfmoord gepleegd. In haar laatste uren was zij niet omringd door geliefden. Als zij had geweten dat de mogelijkheid om waardig uit het leven te stappen voor haar bestond, had ze dan misschien langer weerstand geboden? En als het dan echt niet meer ging, had ze dan niet op een voor haar en haar omgeving waardiger manier afscheid kunnen nemen?

Elk overlijden gaat gepaard met verdriet voor wie achterblijft. Iedereen wil het zijn naaste besparen te moeten overlijden na een pijnlijk en lang stervensproces. Een onverwachte plotse dood kan zoveel zwaarder zijn voor wie achterblijft, omdat die geen afscheid heeft kunnen nemen, omdat nog zoveel ongezegd gebleven is. 'Hij heeft tenminste niet moeten lijden, heeft niet afgezien...' Bij euthanasie is dat misschien de compensatie die we kunnen geven aan degene die het leven niet langer verdraagt, omdat hij zijn lijden niet langer als levenswaardig inschat. Fysieke of psychische pijn, dat maakt weinig verschil.

Bij een zelfdoding sta je alleen. Een pijnlijke en eenzame dood. Bij een goed begeleide euthanasie ben je omringd door liefde, ben je in het reine met iedereen en met jezelf en wordt de beslissing gedragen door je (naaste) omgeving. Hoe meer zelfdodingen we kunnen vermijden, hoe beter toch? Een zelfdoding die omgezet kan worden in een goed begeleid proces naar euthanasie, is voor alle betrokkenen toch beter?

Laten we het debat verplaatsen naar hoe euthanasie beter kan worden begeleid, hoe we het proces kunnen integreren in ons nadenken over leven en dood. Er zijn, zoals uit de rapportage in *Terzake* bleek, gevallen aan te halen waar het euthanasieproces niet goed gelopen is. Maar als een arts fouten maakt, stoppen we niet met geneeskunde, als een rechter een onrechtvaardige uitspraak doet, stoppen we niet met justitie en als een filosoof de bal mislaat, stoppen we niet met denken. Laten we nadenken hoe we uitwassen kunnen vermijden en er lessen uit trekken. Ik wens het niemand toe, maar uit mijn ervaring heb ik geleerd dat de weerstand tegen euthanasie die gebaseerd is op religieuze of traditionele overtuigingen, wegvalt voor wie het in zijn dichte omgeving op een correcte manier heeft meegemaakt.